

Дебатқа алғаш рет курстасымның өтініші бойынша қатыстым.

Негізі ойынға басқа азамат шығуы керек болатын, бірақ ол бара алмады.

Осылайша екінші курста оқып жүргенімде дебаттарға қатыса бастадым.

Әр ойын сайын тәжірибе жинап, жарты жылдан кейін факультет деңгейінде, кейін университет, қала, облыс деңгейінде жеңімпаз болдық. Одан кейін Ұлттық пікірсайыс турнирі болды.

Сол жылдары дебат қозғалысы өте белсенді дамып жатты.

ДЕБАТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАРДЫ ЖАНДАНДЫРУ КЕРЕК

Сол уақытта Алматы, Қарағанды, Солтүстік Қазақстан, Қостанай, Ақтөбе, Павлодар облыстарында, Нұр-Сұлтан және Алматы қалаларында ұйымдастырылған ойындардың өзіндік стилі мен бағыттары қалыптасты. Әрине, ол ойындар оқушылардың бойында коммуникативтік құзыреттілікті дамытуға мүмкіндік берді.

Біз еліміздегі мектептерде, колледждер мен университеттерде дебат қозғалысын қайта жаңғыртып жатырмыз.

Әрбір оқу орнындағы білім алушылардың жан-жақты дамуына барынша мүмкіндік жасау қажет. Бұл ретте мектептегі өзін-өзі басқару жүйесінің де ықпалы зор. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы арнайы әдістемелік нұсқаулық әзірлеп шығарды. Соның негізінде еліміздегі мектептер өзін-өзі басқару технологияларын енгізе алады.

Мектептегі оқушылардың өзін-өзі басқаруы қалай жүргізілмек?

Әдетте оқушылар арасында сайлау ұйымдастырылып, мектеп парламентінің мүшелері сайланатын. Оның құрылымында атқарушы органдар да болуы мүмкін, олардың әрқайсысы өз бағытына жауап береді. Бұл жүйе оқушыларға басқарудың не екенін түсінуге, олардың саяси және құқықтық мәдениетін арттыруға мүмкіндік береді. Балаларға жауапкершілік жүктеп, өз бетінше әрекет етуге жағдай жасайды.

Мұның маңызы неде?

Ең алдымен оқушылар мектептегі барлық білім алушылардың мүддесіне сәйкес бастамалар көтеріп, тиісті шешім қабылдауды және оларды жүзеге асыруды үйренеді.

Мектептегі өзін-өзі басқару білім беру процесін демократияландыру, көшбасшылық қасиеттерді дамыту, әлеуметтік маңызы бар жобаларды жүзеге асыруға және бар мәселені бірлесіп шешуге өз ықпалын тигізеді.

Алдағы уақытта өзін-өзі басқару үрдісі де дебат ойындары сияқты мектептердегі, колледждер мен жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмысының ажырамас бөлігіне айналады.

Біз өз кезегімізде балалар мен жастардың шығармашылық

және зияткерлік тұрғыда дамуына бағытталған жобаларды қолдайтын боламыз.

Мұндай кішігірім бастамалар біздің қоғам үшін өте маңызды. Пікірсайыстар мен өзін-өзі басқару жүйесі әлеуметтік капитал мен қоғамдық сенім деңгейін көтеруге де әсер етеді.

Асхат АЙМАҒАМБЕТОВ,
Білім және ғылым министрі

«Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ» КеАҚ Басқарма төрағасы – ректор Жансейіт Түймебаев Қазақстандағы Франция Республикасының Төтенше және Өкілетті елшісі Дидье Канеспен кездесіп, ғылым-білім және мәдени бағыттар бойынша өзара ынтымақтастықты тереңдету мәселелерін талқылады.

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ

Жалғасы 2-бетте

Ректор Жансейіт Түймебаев өз сөзінде, Франция Еуропадағы интеграциялық процестердің толыққанды қатысушысы ретінде Қазақстанды әлемдік қоғамдастыққа тартуда үлкен рөл атқаратынын және маңызды серіктес болып табылатынын атап өтті. ҚазҰУ Францияның 18 жоғары оқу орнымен жемісті ынтымақтастық орнатқан, осының өзі өзара қарым-қатынастың екі тарапқа да қажеттілігін дәлелдейді. ҚазҰУ студенттері мен оқытушылары тәжірибе алмасу бағдарламасы аясында Францияның үздік жоғары оқу орындарына барады, бірлескен ірі халықаралық жобаларды жүзеге асырады. Қазақстандағы Франция Елшілігінің тікелей қолдауымен Лотарингия университетімен бірлесіп құрылған «Гео-энергетика» орталығы бүгінде табысты жұмыс істеуде.

ҚАЗҰУ-ҒА
ТИЕСІЛІ ЖЕР
САТЫЛМАЙДЫ!

2-бет

ТӘУЕЛСІЗДІК –
БАСТЫ ҚҰНДЫЛЫҚ

4-бет

ЗИМНЯЯ
МЕДИА-ШКОЛА

5-стр.

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ

■ QYSQA-NUSQA

Жалғасы. Басы 1-бетте

Францияның Елші Дидье Канесс өз кезегінде, бұдан 10 жыл бұрын құрылған «Геоэнергетика» орталығының жұмысы туралы, оның негізінде климаттық өзгерістер саласында зерттеулер жүргізілгені, ауқымды ғылыми жобалардың жүзеге асырылғандығы жайында айтты.

«Ендігі қадам, нәтижелі жұмыс жасап отырған осы орталықты Қазақстан-Франциялық ғылым, технологиялар және энергетика институтына айналдыру болмақ, бұл бастама бірлескен жұмыстың жаңа мүмкіндіктеріне жол ашатын болады. Қазіргі уақытта біз осы трансформацияны аяқтау кезеңінде тұрмыз. Келісімге қол қою үшін кейбір ортақ мәміле жасауымыз керек. Қыркүйек айында жаңа Институт ғалымдарға, оқытушылар мен студенттерге өз есігін айқара ашады деп жоспарлап отырмыз», – деп Елші алдағы жұмыстарынан хабардар етті.

Кездесу барысында Жансейіт Қансейітұлы ынтымақтастықты басқа бағыттарда дамытудың үлкен перспективаларының бар екендігін алға тартты.

Атап айтқанда, ол француз ғалымдарын бірлескен археологиялық зерттеулерге

қатысуға шақырды.

«ҚазҰУ-дың тарих, археология және этнология факультетінің әлеуеті зор. Қазақ даласы аумағында біздің дәуірімізге дейінгі IV-V ғасырларда болған Сауран, Фараб (Отырар), Испиджаб сияқты оннан астам ежелгі қалалар мен елді мекендер Қазақстандағы археологиялық зерттеулердің көзі мен орасан зор мүмкіндіктері болып табылады. Осы саладағы танымал француз мамандарымен ынтымақтастығымыз алдағы уақытта да жемісті, қызықты әрі пайдалы болады деп санаймын», – деді ректор кездесу барысында.

Дидье Канесс ҚазҰУ ректорының ұсынысын қуана қолдап, серіктестіктің жаңа бағыттарын дамытуға көмек беруге дайын екендігін білдірді. Келіссөздер барысында тараптар гуманитарлық ғылымдар мен қос дипломды білім беруді, туризм саласын дамыту, сондай-ақ француз тілін үйрену саласындағы ынтымақтастықты жандандыру қажеттігін атап өтті.

Өз тілшімізден

ҚАЗҰУ ЖУРНАЛДАРЫ ЖОҒАРЫ ИНДЕКСТІ ИЕЛЕНДІ

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршы сериялары Web of Science платформасындағы «Ресейлік ғылыми дәйексөздер индексіне» енгізілді және қазір Web of Science базасы университеттің 7 журналын индекстейді. Бұл Қазақстан университеттері мен ғылыми-зерттеу институттары арасындағы ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің үш ғылыми журналы, атап айтқанда «Химия», «Физика» және «Математика, механика және информатика» хабаршы сериялары Web of Science мәліметтер базасының индекстеу тізіміне қосылды.

Бұл уақытқа дейін осы мәліметтер базасында «International Journal of Mathematics and Physics», «International Journal of Biology and Chemistry», сондай-ақ әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-мен бірлесіп шығарылатын «Eurasian Chemico-Technological Journal» және «ҚР ҰҒА Хабаршысы. Физика және математика сериясы» журналдары болған.

Russian Science Citation Index (RSCI) - бұл ғылыми басылымдардың көп салалы дерекқоры және ол Web of Science-ке енгізілген зерттеу нәтижелерінің әлемдік қол жетімділігін қамтамасыз етеді.

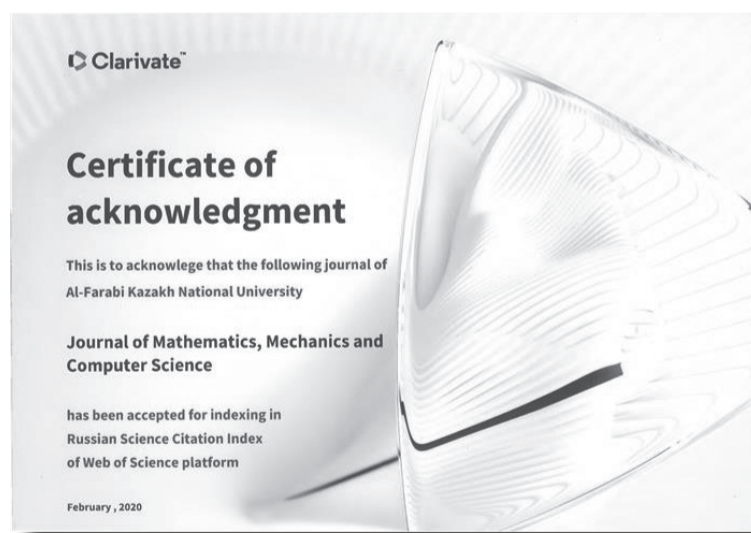
Russian Science Citation Index (RSCI) индексінің дерекқорына ғылыми

жарияланымдарды қосу үрдісі бағалаудың бірнеше кезеңінен тұрады, соның ішінде Ресейлік ғылыми дәйексөздер индексіндегі (РИНЦ) журналдың библиометриялық көрсеткіштері және жетекші ғалымдармен басылымның ғылыми сараптамасы қарастырылады.

RSCI-де маңызды ғылыми құндылығы бар ең жақсы басылымдар жинақталған. Сондықтан, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы серияларының

Russian Science Citation Index дәйексөз индексіне қосылуы, сондай-ақ ғылыми қауымдастық үшін ең беделді Web of Science мәліметтер базасындағы университеттің 7 журналының индекстелуі Университеттің ғылыми зерттеулер мен ғылыми жарияланымдар сапасын арттыру стратегиясының сәтті екендігін тағы бір рет дәлелдейді.

Өз тілшімізден

Ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық ынiversitetiniñ mehanika-matematika fakültetiniñ "mehanika" mamandygynyñ 4-kýrs stýdentteri «Respýblikalyq fizika-matematika mektebinde» pedagogikalyq praktkadan ótti.

Mamandyqtaryna sáikes 52 stýdent-praktikant «Matematika» jáne «Fizika» kafedralaryna bólindi. Ár stýdet osy eki pänniñ birin tañdap, aldymen sol pannen onlain rejimdegi sabaqtarǵa qatysty, keim ózderi de onlain rejimde sabaqtar júrgizdi.

Praktika aldymda stýdentterdi tolǵandyrǵan suraqtar: «Men múldem sabaq berip kórgen joqpyñ», «Qalai bolar eken?», «Sabaqty onlain qalai ótkizemiz?», «Oqýshylarmen onlain jumys isteý qıyn bolatyn shyǵar» degen suraqtar men kúmandi oılar basym boldy.

Tórt aptaǵa sozylǵan pedagogikalyq praktika barysynda jetekshilik etken Respýblikalyq fizika-matematika mektebiniñ tájiribeli ustazdary stýdentterge ustazdyqtyñ syryn meñgertti. Mehanika kafedrasy tarapynan pedagogikalyq praktikaǵa f.m.ǵ.k., dosent A.K. Týlepbegenov jetekshilik etti.

***

Akademik Ó.A. Joldasbekov atyndaǵy mehanika jáne mashinataný instıtúty ál-Farabi atyndaǵy Qazaq ulttyq ынiversiteti mehanika-matematika fakültetiniñ mehanika kafedrasyna Akademik Ó.A. Joldasbekovtyñ «Teorialyq mehanika esepter jınaǵy» atty 64 oqý quralyn syǵa tartty.

Oqýlyq 2003 jyly Almaty qalasynda «Ǵylym» baspa ortalyǵynda jaryqqa shyqty. Mamandardyñ aıtýynsha, jalpy quny 67840 teńgege baǵalanatyn bul kómek mehanika kafedrasynyñ kitap qorын tolyqtyrýǵa baǵyttalǵan. Kitappen qamtamasyz etý – ынiversitettegi oqý prosesiniñ maңызdy kórsetkishteriniñ biri bolyp tabyldy. Kitap teorialyq mehanikany oqıtyn stýdentterge arnalǵan jáne mehanika salasyndaǵy mamandarǵa da paidaly bolary sózsiz. Mehanika kafedrasy instıtútyñ bas direktory A.K. Týleshovke mehanika kafedrasyn kitappen qamtamasyz etýge qosqan óteýsiz kómeǵi úshin úlken rizashylyǵyn bildiredi.

***

Jasandy intellekt jáne Big Data kafedrasy zertteý bóliminiñ ǵylymi qyzmetkerleri stýdenttermen kezdesti.

Bolashaq mamandardy yntalandyryñ maqsatynda ótken shara stýdentterge zertšana jumysy jáne onyñ negizgi baǵyt-baǵdaryn tolyqtai tanystyryǵa arnaldy.

Jyandy JI jáne BD kafedrasynyñ meñgerýshisi Madina Esimhanqyzy jáne jas ǵylymi qyzmetkerler Amangeldi Bibars pen Tasmýrzaev Nurdáýlet ótkizdi.

Meñgerýshi Madina Esimhanqyzy men jas ǵylymi qyzmetkerler zertšana bóliminde atqarylatyn jumystar: ónerkásiptik avtomattandyryñ, robototekhnika, endirilgen IOT júieleri, jasandy intellekt, Veb-ázirleý, Front-Back END baǵyttaryna tolyqtai túsinikteme berdi. Ártúrli jobalarmen tanysqan stýdent jastar atalǵan baǵyttaǵa qyzyǵshylyq tanytyp, óz oıalaryn ortaǵa saldy.

КАЗНУ ДОЛЖЕН РАБОТАТЬ НА РЕЗУЛЬТАТ

приоритетным направлением в деятельности вуза и для ее осуществления требуется выполнить множество задач: необходимо акцентировать внимание на отборе наиболее одаренных обучающихся, обеспечении конкурентоспособного преподавательского состава, соответствии организации учебного процесса современным трендам цифровизации, поддержании высокого качества обучения и нулевой терпимости к проявлениям академической нечестности, поддержании высокой репутации университета среди работодателей. Придерживаясь такого плана, можно добиться больших результатов.

В свою очередь, ректор Ж. Туймебаев отметил, что при обходе аудитории и лекционных залов факультетов, он не обнаружил цифровых сервисов и оборудования, которые стимулировали бы познавательную деятельность студентов и академическую продуктивность преподавателей. Ректор подчеркнул, что цифровизация вуза должна стать ключевым инструментом, и каждая аудитория должна быть оснащена современным оборудованием и соответствовать требованиям времени.

На заседании ректората также выступили и.о. первого проректора Мухамбеткали Буркитбаев, и.о. проректора по научно-инновационной деятельности Тлеккабыл Рамазанов, и.о.

проректора по социальному развитию Шолпан Джаманбалаева, и.о. проректора по административно-хозяйственной работе Хакимжан Малаев, и.о. проректора по интернационализации и коммерциализации Мехмет Арслан.

Выступая с презентацией по стратегическому развитию вуза, Т. Рамазанов остановился на направлениях развития научно-образовательной деятельности и раскрыл ее механизмы. Самые основные из них – это увеличение научных публикации в высокорейтинговых журналах и цитирование трудов ППС, коммерциализация разработок и инноваций, увеличение количества постдокторантов и привлечение инвестиции.

Ректор Жансеит Туймебаев подчеркнул, что гранты, выделенные из бюджета на осуществление научных проектов вуза, должны давать результат и прибыль. Такая практика значительно повысит продуктивность научно-образовательной деятельности университета. «В настоящее время уровень любого вуза оценивается по многим критериям, один из которых – количество сделанных и внедренных в производство научных открытий, которые принесли пользу государству. В этой связи надо определить проблему, пути ее решения, механизмы и работать на результат. КазНУ как лучший вуз

должен соответствовать своему статусу», – сказал ректор Жансеит Туймебаев.

Также на заседании ректората выступил и.о. проректора по административно-хозяйственной работе Хакимжан Малаев, отчитавшись о проделанной работе и озвучив цифры расходов и доходов университета.

Председатель правления – ректор Жансеит Туймебаев отметил, что запланированного текущего ремонта будет недостаточно изданием факультетов требуется капитальный ремонт, также необходимо внести конкретные предложения по совершенствованию и улучшению научно-образовательной деятельности и материально-технической базы университета.

В завершение ректор подчеркнул, что в КазНУ должны работать известные зарубежные ученые. В университете должна присутствовать здоровая морально-психологической атмосфера. «Вы элита, и ваши коллеги должны брать с Вас пример. А я со своей стороны, приложу все усилия для создания комфортных условий, решения вопросов с жильем, дальнейшего увеличения заработной платы и обеспечения материально-техническим оборудованием. От вас требуется качественное образование и научные достижения», – сказал Ж. Туймебаев, резюмируя работу ректората.

Соб. корр.

В конференц-зале библиотеки Аль-Фараби с участием Председателя правления – ректора НАО «КазНУ им. аль-Фараби» Жансеита Туймебаева прошло заседание ректората, на котором были заслушаны доклады проректоров КазНУ о развитии университета в 2021 году.

Представляя стратегический план развития образовательной деятельности вуза, и.о. проректор по учебной работе Аскар Хикметов рассказал о модернизации образовательных программ, развитии инфраструктуры и материально-технической базы университета, внедрении новых учебных программ основанных на применении передовых IT-технологий. Были озвучены основные цели, задачи и механизмы, а также ожидаемые результаты плана развития университета.

Следует отметить, что стратегический план развития университета нацелен на основную цель – подготовку квалифицированных и конкурентоспособных специалистов на рынке труда. Эта цель остается

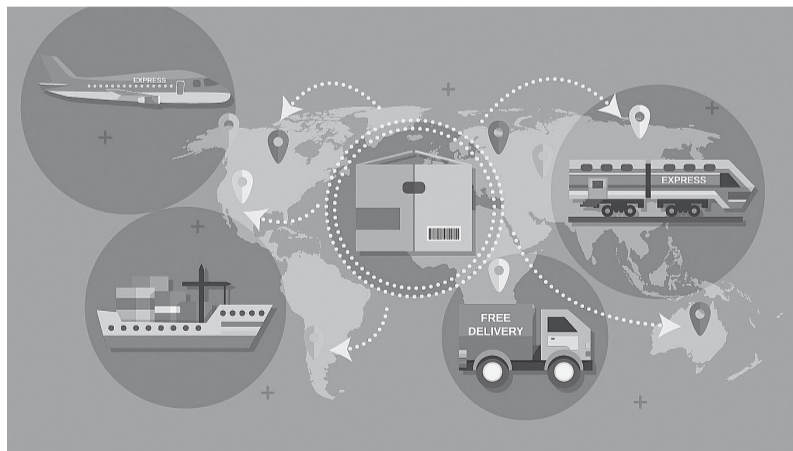

В целях коллаборации образовательных учреждений и реального бизнеса, распространения передовых знаний и информации, а также для реализации стратегии вуза – формирования Университета 4.0 кафедра «Бизнес технологии» Высшей Школы экономики и бизнеса открыл центр «Smart Marketing and Logistics».

Направление деятельности центра включает в себя учебно-образовательную деятельность, создание научных школ и междисциплинарных курсов, консалтинг, а также участие в международных грантовых конкурсах. В рамках нашего центра уже существуют такие научные школы, как «Электронная коммерция в условиях пандемии», «Умные» Цепи поставок продовольственных товаров», «Логистические процессы в условиях пандемии».

В связи с тем, что КазНУ им.аль-Фараби позиционирует себя как научно-исследовательский университет, руководство вуза поощряет научную деятельность профессорско-преподавательского состава. Так, большой резонанс вызвал первый онлайн-семинар Центра на тему «Как опубликовать научную статью

Умные цели центра «Smart Marketing and Logistics»

в журналах, индексируемых в Scopus?», который был проведен с целью повышения знаний и навыков работы с зарубежными реферативными базами данных, а также повышения публикационной активности ППС. В ходе семинара были обсуждены следующие вопросы: инструкция по использованию базы данных Scopus, подбор журнала, определение критериев «хищников», полезные советы и ссылки. В семинаре приняли активное участие ППС не только КазНУ имени аль-Фараби, но и из различных университетов.

В качестве помощи для владельцев бизнеса, которые пострадали от последствий пандемии и были вынуждены перейти на онлайн-платформы, при центре создали курс «Диджитализация бизнеса». Данный курс предназначен для малых и средних предпринимателей, маркетологов, фрилансеров и SMM специалистов. Программа данного курса включает в себя обучение маркетинговому анализу рынка, обучение продвижению бизнеса в социальных сетях: разработка SMM-стратегии, написание текстов под

разные задачи и запуск таргетированной рекламы.

Наряду с консультационной деятельностью, Центр нацелен на повышение квалификации преподавателей, на расширение сотрудничества с работодателями, на усиление международной коллаборации с учеными ведущих вузов, на привлечение к исследовательской деятельности магистрантов и докторантов, на коммерциализацию научных исследований.

Центр «Smart Marketing and Logistics» всегда открыт для перспективных и взаимовыгодных предложений, как со стороны научной общественности, так и со стороны бизнеса и производства.

З.Б. АХМЕТОВА,
к.э.н., ассоциированный профессор (доцент),
заведующая кафедрой «Бизнес-технологии» ,

А.Б. АЛИКБАЕВА,
старший преподаватель

ТӘУЕЛСІЗДІК - БАСТЫ ҚҰНДЫЛЫҚ

«Биыл қастерлі Тәуелсіздігімізге 30 жыл толады. Бұл – қайта жаңғырған қазақ мемлекеттігінің, ата-бабаларымыз аңсаған азаттықтың тұғыры нығая түскенін әйгілейтін маңызды белес. Тарих тұрғысынан алғанда, отыз жыл – көзді ашып жұмғандай қас-қағым сәт. Дегенмен, бұл көптеген халықтар үшін қиындығы мен қуанышы, дағдарысы мен дамуы алмасқан тұтас дәуір деуге болады. Біз де осындай жолдан өтіп келеміз» - деп басталған ел президенті Қ.Ж.Тоқаевтың мақаласы сонау ел басынан өткен көптеген жетістіктер мен ауыртпалықтарын, тарих бетіне жазылып жатқан өмір жолдарын еске түсіргендей...

– Алтайдан Атырауға, Алатаудан Арқаға дейін кең көсілген байтақ жеріміз, ананың ақ сүтімен бойымызға дарыған қастерлі тіліміз және барлық қиындықтардан халқымызды сүріндірмей алып келе жатқан береке-бірлігіміз. Біз осы үш құндылықты көздің қарашығындай сақтаймыз» - дей келе, ел жасатырының отаншылдық сезімін оятып өткісі келгендей. «Отан – отбасынан басталады» деп бекер айтылмаған, бірақ «Отаным» деп отырған жастардың саныда санаулы-ау деп өкініш білдіріп жатамыз. Иә, әр отбасы өз баласын отбасын сүюді үйретуден бастаса, бала тәрбиесінде нақты жаман мен жақсыны, дұрыс пен бұрысты кішкентай кезінен бойына сіңіре берсе, «Елім! Жерім!» деп өсетін патриот ұрпақты тәрбиелей алатын ел болатындығымызды айшықтай түсері анық.

«Жерге байланысты бәріміз айқын білетін және бұлжымайтын ақиқат – қазақтың жері ешбір шетелдіктің меншігіне берілмейді, ешқашан сатылмайды. Осыны әр азаматымыз санасына берік сіңіруі қажет. Келесі жылы Жер Кодексінің жекелеген нормаларына қатысты енгізілген мораторийдің мерзімі аяқталады. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді айналымға енгізіп, халықтың игілігіне жарату – өте

маңызды мәселе. Сондықтан, биыл Жер мәселесі жөніндегі комиссияны құрып, соның аясында бір байламға келген жөн.

Қазақ үшін тоқымдай жердің өзі қымбат, бір уыс топырақтың өзі алтын. Бірақ біз соны бағалай білеміз бе? Жер қадірін білу жалаң ұранмен өлшенбейді. Өкінішке орай, асқар тауларымыз бен айдын көлдерімізді, ұлан-ғайыр даламызды ластап жатқан да өз азаматтарымыз. Көкжайлауға от жағып, қоқыс шашып кеткен де, Көбейтұздың батпағын шелектеп тасып, көлдің ортасында көлікпен ойқастаған да солар. Бір тұтам мүйізі үшін көзін мөлдіретіп киіктерді қырған да өзгелер емес. Қасиетті жеріміздің қиесінен қорықпай, жат жұрттың да қолы бармас әрекеттерді жасап отырып, қалайша осы мекеннің иесіміз деп кеуде соға аламыз? Бұл – ащы да болса, шындық. Біз жеріміздің шын жанашыр иесі екенімізді нақты іспен көрсетуге тиіспіз. Ол көшеге қоқыс тастамау, көрінген жерге от жақпау сияқты қарапайым нәрселерден бастап, жалпыхалықтық сипаттағы ауқымды экологиялық шаралар арқылы көрініс табуы қажет» - дей келе, ел арасындағы дүрбелең туғызған жер мәселесінің де нақты нүктесін қойып, оны бағалау, қастерлеу өскелең ұрпақ пен еліміздің барлық азаматтарының тікелей міндетін айшықтап, аңғартып өтті.

Тәуелсіз елдің негізгі құндылығы – ана тілін жетік меңгеру, оны құрметтеу! Мемлекет басшысы Қ.Ж. Тоқаев та ана тілін бағалап қана қоймай, сол бағытта көптеген еңбектер жасалып, еліміздің ілгері қадамын жасауына септігі тиіп жатқан жайыттарды да ашып өтті. Иә, қазақ тілінде, ана тілінде толық қанды сөйлеп кетпесекте, әлі де болса шұбарланып жүрсекте оны бойымызға сеңіру, ұрпағымызға үйрету, бойы мен қанында ана тілінің буын қалыптастыру әр азаматтың өз қолында. Сондықтан, ел басының мақаласында бала тәрбиесінің маңыздылығын тілге етуі бекер еместігін сезініп отырмыз.

Осы мақала қарапайым, әрі күнделікті назарда жүрген көкей тесті мәселелер жазылғаныменде жауапкершілігі орасан зор, уақыттың еншісіне байланысып келе жатқан ауқымды мәселелерді, шынайы жауапкершілікті талап етіп отырған жағдайлар қарастырылып отыр. Оны «Біздің мақсатымыз – келер ұрпаққа Қазақстанды тұғыры мығым, экономикасы қуатты, рухы асқақ мемлекет ретінде табыстау және елдік істерді шашау шығармай лайықты жалғастыратын жасампаз ұрпақ тәрбиелеу» - деп көрсетіліп кеткен тармақтардан да сезінуге болады.

«XXI ғасыр – білім мен біліктің дәуірі. Әр адам өзін үздіксіз жетілдіріп, жаңа кәсіптерді игеріп, үнемі заман ағымына бейімделу арқылы ғана бәсекелік қабілетін арттыра алады. Білім мен технология, жоғары еңбек өнімділігі ел дамуының басты қозғаушы күші болуға тиіс», осыған орай айтарымыз, еліміздің сауатты ұрпақ, білімді жастарды тәрбиелеу әр ұстаздың басты мақсаты. Болашақ мамандығын таңдауда ата-ана кеңесін тыңдап, өзінің қалауын таңдап отырған жастарда бар. Ондай жастар өз мамандығын сүйіп, бағалап оқуға бар күш-жігерін салары анық. Студент пен оқушының өз мамандығын ары қарай сүйемелдеп, талпынып, шын көңілімен қалап оқуы оқытушы мен ұстаздар қауымының орасан зор еңбегін, біліктілігі мен шыдамдылығын талап етеді. Қазіргі ЖОО-ның ұсатымы мен қалыптастырып отырған стратегиялары осының нағыз дәлелі.

**А.Б. ӘЛІКБАЕВА,
Н.М. ТҰРЛЫБЕКОВА,**

*экономика және бизнес жоғары мектебі,
«Бизнес-технологиялар»
кафедрасының аға оқытушылары*

Бүгінде әлемдік дамудың беталысын ақпараттық қоғам түсінігінсіз елестете алмаймыз. Ақпараттық қоғамның цифрлы өлшемдері заманға тез икемделетін, бейімделетін жаңа параметрлерді ұсынып келеді.

Цифр – әлде қандай сандардың жиынтығы емес, көне замандағы рәміздердің дәстүршілдік пен жаңашылдық бойынша қайталанған үлгілері. Қарапайым тілмен айтсақ, цифрлар белгілі бір өлшемде жиынтық ақпараттардың мәнін және оның мазмұнын бір сәтте анықтай алады. Ол жоғарыда айтқандай цифрдың кодтарына байланысты.

Цифрлық қоғам «шифр–цифр–код» деген түзілімді заманауи прогресс жағдайында ерікті-еріксіз түрде қабылдауға мәжбүр. Мәселен, шифр болашаққа және қоғаммен жеке тұлға қатысты арналған кодтардың жиынтығы деп білеміз. Шифр белгілі бір өлшемдегі рәміздер, аллегориялар, тұспалды ойлар түрінде берілуі мүмкін.

Медиакеңістік адамзаттың даму эволюциясының қазіргі кезеңіндегі корпус. Бірақ бұл корпус біз үшін өзін-өзі танитын бірегейленетін мағынадағы және өзін-өзі қайталайтын, мүмкін қателесетін, мүмкін верификациялайтын,

ӨРКЕНИЕТКЕ ҰМТЫЛЫС

ықтимал жағдайда фальсификациялайтын жаңа феномен.

«Цифрлық Қазақстан» халықтың әлеуметтік жағдайын ойлау және оны қамтамасыз ету барысында көптеген саяси бағдарламалар ұсынды. Ондай саяси ұстанымдар халыққа игілікті қызмет етуге арналған, қарапайым тілмен айтсақ, халыққа қызмет көрсету орталығынан бастап депутаттарға онлайн түрінде дауыс беруде қоғамның жетістігі деп айта аламыз. Осы үрдістің философиялық астарлары былайша түйінделеді.

Біріншіден, ақпараттық қоғам және «Цифрлық Қазақстан» байланысын біз әлеуметтік-философиялық тұрғыдан таразылай аламыз. Оның негізгі түйткілді тұстары былай құрылады. Бұрын медиа кеңістік өзінің тиімді түрдегі форматтарын верификацияламай көрсеткен болса, жағымсыз ақпараттарды фальсификациялайтын медиа корпустарды ресми негізде құруға тиіспіз. Осыған орай, біз Цифрлық Қазақстанда ұлттық қауіпсіздік аясында жаңа инновациялық үлгілер ұсына аламыз. Оны осы тараудың үшінші бөлімінде толықтай баяндайтын боламыз.

«Цифрлық Қазақстанның» қазіргі заман тілімен айтқанда, мынадай ұстанымдары құрылады. Біздің ойымызша,

заманымыздағы дамудың эволюциясы жаңаша өркениетке ұмтылады және соған еліміздегі психологиялық климатқа ыңғайластыру тәсілдерін ұсынамыз. Бұл әлеуметтік психологиялық технологияларды басшылыққа алады. Осыған орай, жаңаша интеллектуалды ұлт қалыптастыру саясатына сәйкес келетін өзіміздің өлшеміміз бойынша тарихилық пен логикалықтың өлшемдеріне орай мынадай парадигмалар орнықты болады.

Қазіргі замандағы ақпараттық кеңістіктегі дамудың перспективті бағдарларын құру ғылыми және тәжірибелік мақсаттарға ұсынылуы тиіс. Мұндай өлшемдер ғылыми дискурс аясында кең және кіші масштабта бағдарланады. Нақтырақ айтсақ, еліміздегі ақпараттық кеңістік өлшемдігіне байланысты. Жоғарыда айтылғандай, ақпараттық қауіпсіздік аясында деңгейлерді әртүрлі өлшемдерде қарастыруға болады. Психософиялық тұрғыдан және саяси-әлеуметтік негізде, сонымен қатар, танымдық-онтологиялық негіздеме параметрлері тұрғысынан қарастырсақ, өлшем деңгейлері дүниежүзілік эволюциядағы тарихи әлеуметтік кеңістіктегі әрқилы параметрлерден құрылған. Бірақ бұндай параметрлер өзін-өзі сұранып тұрғандай

және өзін-өзі қайталайтын тұрғыларды иеленді. Адамзаттың даму эволюциясы қашанда өткеннің тарихын қайталап қана қоймайды.

Ол болашаққа бой сермейтін бағдарды құрайтын жаңаша форматтарға ұмтылып отырады. Бұндай перспективті мазмұн үнемі әрбір ұлттар мен ұлыстардың мақсаты мен мұраттарына айналған. Осыдан біз «не үшін адамзаттың дамуының келешегі туралы іргелі онтологиялық мәселелерді қалай құрамыз?» деген сауалға кеңірек тоқталып өтеміз. Егер идея, идеология аясында маңызды субъективті фактор ретінде қабылданса, ақпараттық идеология ретінде қабылданса, тәжірибе жүзінде ондай элементтер басқаша сипатталады.

Ұзақ мерзімді перспективада Қазақстанның экономикасын, болашақтың цифрлық экономикасын құруды қамтамасыз ететін түбегейлі жаңа даму траекториясына көшіруге жағдай жасау бұл орта мерзімді перспективада республика экономикасының даму қарқынын жеделдету және цифрлық технологияларды пайдалану есебінен халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға себеп болады.

Досжан БАЛАБЕКҰЛЫ,
*философия кафедрасының
оқытушысы, PhD докторы*

Кафедра «Бизнес-технологии» совместно с сотрудниками компании DAMU Logistics провела онлайн-встречу со студентами 1-4 курсов специальности «логистика»

СОВРЕМЕННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ВЫЧИСЛЕНИЯ

На сегодняшний день моделирование различных процессов и явлений нашло необычайно широкое применение во многих областях науки. Моделирование – главный способ познания окружающего мира.

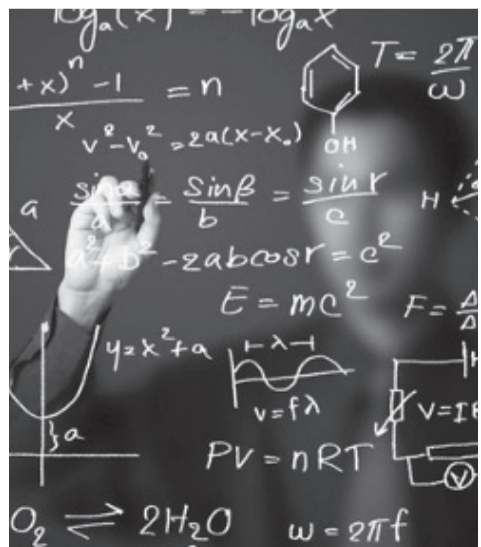
Однако, вычислительная сетка масштабных расчетных областей потребует огромных размеров, что, в свою очередь, крайне затрудняет решение сложных трехмерных задач. Возникшая ресурсозатратность привела к необходимости распараллеливания вычислений при моделировании сложных прикладных задач.

Параллельные вычисления (одновременное выполнение одной и той же программы) позволяют уменьшить время выполнения одной программы. На сегодняшний день, благодаря использованию новейшей высокопроизводительной техники, получено значительное продвижение в решении вычислительных проблем механики, современной физики, квантовой химии, биологии и по другим направлениям науки.

Сотрудники кафедры «Математическое и компьютерное моделирование» принимают активное участие в решении перечисленных задач. На основе приобретенного опыта созрела уверенность в необходимости и реальности дальнейшего продвижения в высокопроизводительных вычислениях. Для успешного решения этих задач большое значение имеет подготовка квалифицированных специалистов. Многие спецкурсы, которые читаются преподавателями кафедры, посвящены вопросам создания математических моделей для решения сложных задач механики и эффективной их реализации на многопроцессорных вычислительных системах.

В результате освоения курса студенты МКМ умеют: использовать особенности различных архитектур высокопроизводительных вычислительных систем; создавать параллельные программы с использованием OpenMP и MPI; используя полученные знания и навыки, ускорять работу существующих последовательных программ, создавая на их основе параллельные программы.

А. А. ИСАХОВ, Е. Ж. ЖАНДӘУЛЕТ,
преподаватели кафедры математического и компьютерного моделирования

ЗИМНЯЯ МЕДИА-ШКОЛА

На факультет журналистики в онлайн-формате прошла VIII зимняя школа международной журналистики и коммуникации на тему «Доступное радио каждому жителю и всему населению: в борьбе с пандемией COVID-19», приуроченная к 100-летию «Qazaq Radiosy» и Всемирному дню радио. Мероприятие объединило участников из семи стран мира.

Декан факультета С. Медеубек поприветствовал участников зимней школы, поздравил с Днем радио главного директора ТОО «Қазақ радиолары» Ернұра Бураханана, коллектив радио, специалистов практиков из регионов страны, из Европы, США, России, Китая, Афганистана, Вьетнама, Киргизии, Узбекистана, Таджикистана, студентов и преподавателей-ученых факультета журналистики. В своем выступлении он особо отметил роль радио, отвечающего за передачу оперативной информации населению.

Зимняя школа международной журналистики и коммуникации успела стать доброй традицией. Мероприятие, приуроченное ко Всемирному Дню радио, проводится при поддержке Кластерного Бюро ЮНЕСКО в Алматы. По сути, это медиа-площадка для обучающейся молодежи и профессиональных журналистов.

Ключевая тема зимней школы «Новый мир. Новое радио. Эволюция. Инновация. Перекресток» определила основные направления работы школы: развитие, инновации, взаимосвязь.

Специалист Кластерного Бюро ЮНЕСКО в Алматы Сергей Карпов отметил возможности радио при чрезвычайных ситуациях спасать жизни людей и противостоять угрозам.

Представитель департамента глобальных коммуникаций ООН РК Властимил Самек назвал героизмом деятельность репортеров в дни локдауна. В борьбе с вирусом радио стало оперативным и достоверным средством массовой информации. В этой связи он особенно отметил информационную борьбу на волнах ТОО «Қазақ радиоларлы» в борьбе с ложной информацией во время пандемии COVID-19.

Среди спикеров медиа-мероприятия своим мнением о развитии национального радио поделились профессор Колумбийского университета Гульнар Кендирбай, профессор университета Коменюс Владимир Вацисин, заведующий отделом теории и практики журналистики Государственного Алтайского

университета, профессор Елена Васильевна Лукашевич, декан факультета журналистики Киргизского национального университета им. Ж.Баласагуна Айна Дуйшекеева, декан факультета международной журналистики Государственного университета мировых языков Узбекистана Амрулло Каримов, доцент Славянского университета Таджикистана Шаходат Сайбназарова.

По результатам проведенного мероприятия ученые журналисты университетов Центральной Азии предложили издать научно-аналитический журнал по изучению модели национального развития и общих тенденций на медиа рынке. Основным направлением журнала станет анализ актуальных проблем, передовых кейсов, общественных дискуссий на евразийском медиaprостранстве.

Соб. корр.

Қазіргі кезде жастардың позитивті сипаттамаларымен қатар олардың әлеуметтік-саясаттық инфантилділік белгілері көрініс таба бастады.

Ұлттық мәдени бірегейлікті жоғалту, индивидуализм мен эгоцентризм, девиантты және деликвентті мінез-құлық, ұлттық жауынгерлік, өзін-өзі өзектендіру және өмірдік перспективасының жоқтығы, рухани және мәдени құндылықтардың диверсификациясы. Осының барлығы жастардың арасында радикализм, экстремизм және терроризмнің тенденцияларын тудырады.

Экстремизм алуан түрлі, сонымен қатар, оны тудыратын мотивтерде әр түрлі. Негізгі мотивтері: материалдық, идеологиялық, түрленуге құмарлық және нақты жағдайға қанағаттанбаушылық, адамдарға билік жүргізу, белсенді қызметтің жаңа түріне қызығушылық, жолдастық, өзін-өзі таныту, жастық романтика, батырлық, өлім қаупіндегі ойындық тартымдылық.

Жастарды радикализмге, экстремизмге және терроризмге тарту үдерісін зерттеуші мамандар радикализм экстремизмге қарағанда ең алдымен идеяның мазмұнды жағына («түбірлі», міндетті түрлі экстремалды болмауға да болады), екінші кезекте оны жүзеге асыру әдістері туралы біртұтас пікір білдіруде. Радикализм жүзеге аспай «идеялық» қана болуы мүмкін, ал экстремизм жоспарланбай да жүзеге асуы мүмкін. Экстремизм бірінші кезекте, күрестің тәсілдері мен әдістеріне назар аударып, мазмұнды идеяларды екінші жоспарға қалдырады. Терроризм экстремизмнің соңғы формасы ретінде радикалды негізден туындайды, бірақ оның ескертулері жүзеге аспауы мүмкін болғандықтан, радикалды механизмдерден оны жақтаушылармен жүзеге асырылып қойған, тек қана зорлық әдістерінің түрін таңдау ғана қалады (терроризмнің идеологиялық доктринасының негізі радикализм және экстремизм).

Осыған сәйкес, радикализмнің алдын алу бойынша қызметтердің идеологиялық сенімді стратегиялық бағдарламасы жасалса, радикалды әсерлерді ескертуге болады деген болжам айтуға болады.

ЖАСТАРҒА ДҰРЫС ДІНИ АҚПАРАТ БЕРУ МАҢЫЗДЫ

Санкт-Петербургтік мемлекеттік университеттің кешенді әлеуметтік зерттеулер ғылыми-зерттеулер институтында жастар мәселесі зертханасында жиналған экстремизмге жүргізілген көп жылдық тәжірибе оны биологиялық және әлеуметтік-психологиялық феномен ретінде қарастыруға мүмкіндік береді, ашулы ниет пен мағына бар болған жағдайда шектен асып кету ықтималдылығы негізі жатыр; әлеуметтік жүйені немесе оның белгілі-бір бөлімін қиратуға бағытталған және мінез-құлық формасы, типі, қоғамдық норма шекарасынан шыққан, жас адамдардың белсенділігінің ерекше формасы.

Жастар арасындағы экстремизм және терроризм мәселесі соңғы он жылдықта ескерусіз қалмады, олар оқу, әдістемелік құралдарда кең көрініс табады. Сонымен қатар, халықаралық терроризм мәселесі де ескерусіз қалған жоқ.

Соңғы жылдардағы жұмыстарды талдау экстремистік қылмысты және қылмыстық жағдайды қолға алу мақсатында кәметтік жасқа толмағандарға тәрбиелік алдын алу сипатындағы жұмыстар жүргізу арқылы, жастар арасында алдын-алу жұмыстары көрсеткен әлем елдерінде күшейе түскенін көрсетті.

Шынымен де заманауи қоғамның ақпараттық ашықтылық жағдайында жақын және орта шығыс елдерінен шығатын діни экстремизмді насихаттау заңдылық үлгіде қазақстанның шекараларына жетеді. Қазақстан ҰҚК басшыларының атынан Нұртай Абықаев «идеологиялық экстремизм мен терроризмнің жаппай интернет арқылы насихатталуы» туралы, сонымен қатар, әртүрлі миссионерлердің елге заңсыз түрле экстремистік әдебиеттерді әкелуін мәлімдеді. Сонымен қатар, жақында өткізілген әлеуметтік өлшеулерден алынған мәліметтерге сәйкес, Оңтүстік аумақтарда (халықтың діншілділік деңгейі жоғары) конфессиялық салада шиеленушілік деңгейі ең төмен (2011 жылдың күзінде (ЦИОМ) қоғамның ойын зерттеу орталығының өткізген, әлеуметтік сауалнама мәліметтері бойынша. Діни дәстүрлер әлсіз жерлерде

радикализм күшейіп келеді.

Сонымен бірге 2016 жылы Алматы қаласында «КИПР» атты аналитикалық топ «Мемлекет модернизациясының міндеттері контекстінде қазақ жастарының этникалық, діни және азаматтық бірегейлігін қалыптастыру» атты сараптамалық талқылау өткізді. Конференция барысында сарапшылармен Қазақстандағы жастардың радикалдылығының нақты қауіптілігі айтылды. Сарапшылардың негізгі талқылауы саясаттанушылар мен әлеуметтанушылардың ассоциациясы (АСИП) жүргізген үлкен көлемдегі әлеуметтік зерттеу болды, зерттеу нәтижесі бойынша этникалық және діни әсері негізінен, жастар ортасында конфликтілік потенциал деңгейінің жоғары екендігі анықталған.

Оқу және ғылыми әдебиеттерде радикализмнің, экстремизмнің және терроризмнің алдын алу бойынша, қоғамдағы бұндай құбылыстарды таратуды болдырмау және ескертудің заманауи әдістеріне негізделген ақпараттар жеткілікті.

Сонымен бірге, жастар мен жасөспірімдердің мінез-құлқының адамгершілік-құндылықтық мотивациясын негізге алу радикализмнің алдын-алу жұмыстарының жаға бағыты сияқты көрінеді.

Қорытындылай келе, қоғамдағы үйреншікті моральдық-этникалық құндылықтарды терістеу және дүниетанымға қарсы агрессиявті үгіттің алдын алу ретінде, өзін-өзі ұстай білу, іс-әрекеттерге жауап беру, максимализм мен нигилизм, радикализм мен шыдамсыздық, ұшқалақтық пен бітіспестік, әлеуметтік мәдениеті төмен топтардан аулақ болу тәрбиенің рухани-танымдық әсері болмақ. Сондықтанда жастардың рухани құндылықтарын арттыру діни радикалды көңіл-күйді төмендетеді деп ойлаймыз.

Балжан ТАСТАНБЕК,
дінтану мамандығының 4-курс студенті,

Нүрсүлу ӘЛТАЕВА,
аға оқытушы

қажеттігін түсінді. Өмірбек Арысланұлы оқу үдерісін және тәрбиелік жұмыстарды дұрыс ұйымдастыруға ескі ғимараттар мүмкіндік бере бермейтіндігін, университеттегі орын жетіспеушілігін жақсы білгендіктен, бүтіндей университет қалашығын салу бастамасын жүзеге асыруға белсене кірісті. 1975 жылы Қазақстан Компартиясының Бірінші хатшысы Дінмұхаммед Қонаевтың тікелей бақылауымен күрделі құрылыс басталды. 70 гектардан асатын, жасыл желекке оранған аймақта оқу ғимараттары, жатақханалар, зертханалардың бірегей кешені – ҚазҰУ қалашығы бой көтерді.

Қазіргі таңда көздің жауын алатын биік сәулім ғимараттарымен, тау бөктерінде орналасқан ҚазҰУ қалашығының бой көтеруі атадан балаға мұра ретінде келер ұрпақтың санасында ұлы тұлғамызға

математика, зайыбы филология факультетін бітірді. Мая Михайловна балалық шағы репрессия жылдарының қасіретті кезеңінде тап келіп өссе де, өмірде мейірімді де ақжарқын жан болды. Олардың үйлену тойы МГУ-дың жаңа ғима-ратындағы бірінші той болды, МГУ-дың сол кездегі ректоры Иван Георгиевич Петровский өзі жастарға батасын берді. Жолдасбековтардың отбасында үнемі шығармашылық, жанашырлық, өзара сыйластық пен еңбекқорлық қарым-қатынас орын алған еді. Өздерінің ең үздік қасиеттерін олар балаларына бере білді. Үлкен баласы марқұм Скандарбек Өмірбекұлы – ҚР ИА академигі, техника ғылымдарының докторы, Ө.Жолдасбеков атындағы механика және машинатану институтының бас директоры болып қызмет атқарды. Қызы Баян Өмірбекқызы – ҚР ҰҒА мүше-корреспонденті, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың филология және әлем әдебиеті факультетінің деканы қызметін атқаруда. Отбасының кенжесі Гаухар Өмірбекқызы – техника ғылымдарының кандидаты, доцент. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің», - демекші, қаны таза, асыл текті отбасының ұрпақтары да қазіргі таңда әлемге және Қазақстанға танымал азаматтар, – деп айтсам қателеспеймін.

Жақсының аты өлмейді...

Еліміздің ағарту ісі мен ғылымының дамуына ерекше үлес қосқан біртуар азаматтарымыз баршылық. Олар өмірден озса да, елі үшін жасаған істері халық жадында мәңгі сақталмақ. Қай салада болмасын, еңбек етіп, сол еңбегінің нәтижесін көріп, ал ол нәтиже халық игілігіне айналса, сол адамдарды ұлы деп айтсақ қателеспейміз. Қазақ халқының біртуар ұлы азаматы Өмірбек Арысланұлы Жолдасбековтің аты бүгінгі таңда Қазақстан тарихында алтын әріптермен жазылды.

деген мақтаныш пен ерекше сағыныш естелік болып жандана бермек.

Иә, өмір-тағдыр бір қалыпты күйде тұр-майды. Өмірбек Арысланұлының өмірінде де күйінішті күндер болды. Қазақ ғылымы мен біліміне сіңірген ұлан-ғайыр еңбегіне қарамастан, 1986 жылы ол қуғындауға ұшырады. Дегенмен, дұшпандардың жаласы оны мойыта алмады. 90-жылдары Қазақстан Республикасының Инженерлік академиясын құрып, бірауыздан оның алғашқы Президенті болып сайланды.

Ұстазым Жолдасбекова Баян Өмірбекқызының әдемі естеліктерін тыңдай отырып, Өмірбек Арысланұлы жан-жарына тамаша отағасы, балаларының асқар тау әкесі, әрбір қазақтың бауырмашыл бауыры болғанын аңғарамыз. Бүкіл өмірінің махаббатына айналған асыл жары Мая Михайловна Бағызбаевамен мектепте танысып, МГУ-да бірге оқыды. Өзі механика-

Академик Өмірбек Арысланұлы Жолдасбековтің өмір жолы – Отанға шексіз беріле қызмет етудің, адамдарға мол адамгершілік және ізгі тілектестікпен қараудың, жастарға деген әкелік қамқоршылықтың, шынайы зиялылықтың жарқын өнегесі. Ғалымның хаты өлмейді, жақсының аты өлмейді, – демекші қазақтың болашағын ойлап, үлкен өмірге жол ашқан ұлы тұлғаның есімі өскелең ұрпақтың есінде мәңгіге қала бермек. Жұлдыз сөнугі мүмкін, бірақ жасаған жақсы істері мәңгі сөнбейді.

Қарлығаш ЖАППАРҚҰЛОВА,
филология және әлем тілдері
факультетінің 3-курс докторанты

Академик Өмірбек Арысланұлы Жолдасбековтің өмір жолы – Отанға шексіз беріле қызмет етудің, адамдарға мол адамгершілік және ізгі тілектестікпен қараудың, жастарға деген әкелік қамқоршылықтың, шынайы зиялылықтың жарқын өнегесі.

замандастары оны «жас, жігерлі, талантты ғалым. Оның тұла бойы ерекше бір күшке толы еді», – деп еске алады. Дәл сол кездерден-ақ оның табиғатында бар жауапкершілік, тындырымдылық, шапшаңдық, тез арада дұрыс шешім қа-былдай білу сияқты ерекше іскерлік қа-сиеттері көріне бастаған еді. Өмірбек Арысланұлы Жолдасбековтің ғылыми ізденістері Мәскеу тоқыма институтының аспирантурасынан бастау алады, ол 1961 жылы белгілі ғалым-дар ғылыми құндылығын докторлық жұмыс деңгейінде бағалаған кандидаттық дис-сертациясын тамаша қорғады.

Бар болғаны 39 жасар қазақтың біртуар азаматы Өмірбек Арысланұлы Қазақстанның белді университеттерінің біріне ректор болып тағайын-далды. Сол уақыттарда жаңа басшының іскерлік тәсілі, күш-жігері, көзқарасы шын мәнінде жаңашылдық ретінде қабыл-дан-ды. Республика жаңашыл білікті маман-дарға аса зәру еді. Осыны нақты сезінген Жолдасбеков Өмірбек Арысланұлы білікті мамандар даярлауға айырықша көңіл бөлді. Ол жалпы білім беруге баса назар аудара отырып, оқу жос-парларының құрылымын өзгертті, соның арқасында жалпы теориялық және арнаулы пәндердің арасындағы пәнаралық байла-ныс орнап, студенттердің ағымдағы оқу үлгері-мін жүйелі негізде бақылау жүзеге асырылды. Өзі ректор болған жылдары Өмірбек Жолдасбеков

университеттегі спортты дамытуға да зор үлес қосты. Өмірбек Арысланұлы Жолдасбековтің кезінде дене тәрбиесі кафедрасының меңгерушісі болған Семен Лазаревич Либерман «Өмірбек Арысланұлы университетті басқарған жылдарда одақтың, Европаның, әлемнің, Олимпиада ойындарының чемпиондары пайда болды, ал спорт шеберлері басқа ЖОО қа-рағанда көп болды» – деп үнемі мақтанышпен еске алатын.

Қазақстандағы басты жоғары оқу орнының болашағын бағалай келе, Жолдасбеков Өмірбек Арысланұлы келешекте оның өз базасы – іргетасы болуы

Воспоминания коллег и учеников о прекрасном, благородном, земном человеке – Умирбеке Арислановиче Джолдасбекове в канун его 90-летия – это экскурс в прошлое. Он нужен для того, чтобы оценить масштаб личности и вклад выдающегося деятеля, ученого и организатора высшего образования в подготовку научных кадров-механиков высшей квалификации.

Юбилей ученого

В последние годы в большой политике стали модными такие понятия, как неоднородная или многовекторная ориентация внешней политики. Жизненная политика академика У.А. Джолдасбекова была многовекторной. Его плодотворная научно-педагогическая и общественная деятельность тесно связана с такими основными ориентирами, как КазГУ, высшая школа и наука Казахстана, подготовка научных кадров высшей квалификации. Общеизвестны его заслуги в решении масштабных задач. Во многом благодаря его усилиям КазГУ вошел в семерку лучших университетов бывшего СССР, был построен уникальный комплекс КазГУград, активно развивалась система университетского образования. КазГУ стан членом Международной Ассоциации университетов (МАУ), был разработан ряд законопроектов в области образования и науки и, наконец, создана казахстанская научная школа по механике, признанной сегодня далеко за пределами нашей республики.

А что было 45 лет назад? Вспоминается такой эпизод. Уже будучи первым доктором наук по теории механизмов и машин в Казахстане, ректором, Умирбек Арисланович пригласил для беседы ученых-механиков университета. Разговор шел о перспективах развития теоретической и прикладной механики, подготовке научных кадров и организации

Умирбек Арисланович, как президент Национальной инженерной академии РК и председатель Национального Комитета РК по теоретической и прикладной механике, уделял особое внимание организации и работе советов по другим специальностям в области механики.

годы было защищено около 150 кандидатских диссертаций. Среди соискателей были представители вузов и НИИ г.Алматы, других городов нашей республики, республик Средней Азии, Закавказья, Прибалтики и Украины, а также Москвы и Ленинграда. Удивительно, на первый взгляд. Но на самом деле молодые ученые из центра приезжали защищать свои работы в Алматы, в КазГУ.

Следующим этапом была работа по теоретической и прикладной механике, уделяя особое внимание организации и работе советов по другим специальностям в области механики.

организации в Алматы регионального докторского совета по ТММ с приглашением прямых специалистов-ученых из Узбекистана и Кыргызстана. Задача была далеко не простой и на тот период трудноразрешимой. В системе ВАК СССР был единственный совет по ТММ при Институте машиноведения АН СССР (г.Москва). Вот тогда и началась та работа, которая от Умирбека Арислановича требовала больших усилий и крепких нервов. Приходилось доказывать и временами убеждать известных ученых-механиков, академиков, корифеев советской науки о необходимости и перспективности открытия регионального совета в Алматы. И это при том, что руководство ВАК с самого начала считало это необходимым. И вот, в 1985 году был открыт региональный докторский совет по ТММ, председателем которого Умирбек Арисланович являлся до конца своей жизни. Это было событие! А тем временем в кулуарах московских ученых имели место реплики: «Посмотрим, будет мало защит, все равно автоматически совет закроется». Реальность эти слухи опровергла. За 15 лет работы совета защищены десятки докторских диссертаций учеными не только Казахстана, но и Узбекистана, Кыргызстана, а также России, в том числе и из Москвы. Сбылась мечта Умирбека Арислановича о создании в регионе корпуса ученых – докторов наук по механике. Совет академика У.А. Джолдасбекова способствовал позднее открытию в уже независимых государствах, Узбекистане и Кыргызстане, докторских советов по ТММ. Умирбек Арисланович, как президент Национальной инженерной академии РК и председатель Национального Комитета РК по

национальном университете им. аль-Фараби по специальностям «механика деформирующего твердого тела», «механика жидкости, газа и плазмы», «механика сыпучих сред, грунтов и горных пород» и «теплофизика и теоретическая теплотехника».

Как известно, на основе Закона РК «О науке» с 2011 года начали функционировать диссертационные советы по присуждению ученых степеней докторов философии (PhD). На базе кафедры механики КазНУ им.аль-Фараби открыта докторантура (PhD) по специальностям «механика», «космическая техника и технологии», а в прошлом году была открыта докторантура по ОП «робототехнические системы». Подготовлено 20 докторов PhD по специальности «механика» и 5 докторов PhD по специальности «космическая техника и технологии». В учебном процессе докторантуры по указанным выше специальностям принимают также участие ведущие ученые Института механики и машиноведения им. У.А.Джолдасбекова и Национального центра космических исследований и технологий.

Успехи казахстанских ученых-механиков не остались незамеченными. Так, например, по инициативе и под непосредственным руководством У.А.Джолдасбекова в Алма-Ате на базе КазГУ были проведены два крупнейших научных форума СССР: «I-й Всесоюзный съезд по теории механизмов и машин» (1977) и «V-й Всесоюзный съезд по теоретической и прикладной механике» (1981).

В канун 90-летия ученого хотелось вспомнить и вкратце рассказать о роли и месте Умирбека Арислановича в подготовке научных кадров-механиков высшей квалификации. Нет сомнения в том, что его коллеги и его ученики еще напишут много интересного и незабываемого о таком прекрасном человеке, как академик У.А.Джолдасбеков – выдающийся ученый-механик, организатор высшей школы и науки Казахстана.

Г.Б. ШЕРЬЯЗДАНОВ,

академик КазНАЕН,

доктор физико-математических наук,

профессор кафедры механики

УСПЕХИ КАЗАХСТАНСКИХ УЧЕНЫХ-МЕХАНИКОВ

В период с 2000-2010 гг. в Алматы функционировали два докторских совета: при Институте механики и машиноведения им. У.А.Джолдасбекова по специальностям «теория механизмов и машин», «динамика, прочность машин, приборов и аппаратуры»; в Казахском

ОТАНДЫҚ РОБОТОТЕХНИКАНЫҢ НЕГІЗІН ҚАЛАҒАН ТҰЛҒА

табылатын жоғары класты механизмдерді зерттеуді өткен ғасырдың алпысыншы жылдары М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің механика-математика факультетінде дәріс алып жүргенде ИТТМ президенті академик И.И. Артоболевскийдің ғылыми жетекшілігімен бастаған болатын. Осы ғылыми бастаманы Өмірбек Арыстанұлы қазақ еліне кеңінен таратып, қажымас және екпінді мемлекеттік, қоғамдық жұмыстарымен ұштастыра отырып, өз шәкірттерімен бірге жазық және кеңістік жоғары класты механизмдер теорияларын құрды, жүздеген ғылым кандидаттары мен докторларын даярлады, отандық және шетелдік патенттермен қорғалған теңдесі жоқ параллель манипуляторлардың жаңа түрлерін жасады. Яғни, академик Жолдасбеков еңбектері – параллель роботтардың қызметін айқындайды.

Бұл күндері Өмірбек ағаның ғылыми мектебі өзі көп жылдар бойы ректорлық қызмет атқарып, еңселі қабырғасын көтерген әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде жалғасын табауда. Университетте «Сандық технологиялар және робототехника» ғылыми-білім беру орталығы ашылып, «Робототехника жүйелері» мамандығы бойынша бакалавриат, магистратура, докторантурада көптеген студенттер

Сондықтан академик Жолдасбеков – Қазақстанда мехатроника және робототехника ғылымдарының негізін қалаушы.

Қазіргі кезде автоматты түрде басқарылатын қондырғылардың бәрі робот деп аталып жүр, мысалы, робот-ойыншықтар, робот-шаңсорғыш және тағы басқалар. Негізінде роботтың өндіріске қажетті функцияларын орындайтын механизмі немесе манипуляторы болуы қажет. Американың Роботтар Институты (RIA) анықтамасы бойынша робот дегеніміз программаланған көп функциялы манипулятор, яғни роботтың негізгі бөлімі оның манипуляторы немесе механизмі болып табылады.

Өндірісте қолданып жүрген роботтар негізінен сериялық манипуляторлардан тұрады. Сериялық манипуляторлардың құрылымы адам қолының құрылымына ұқсас болғандықтан олардың жүк көтергіштігі, динамикасы нашар болады. Сондықтан дүниежүзілік робототехника саласында соңғы уақытта роботтардың

Академик Өмірбек Арыстанұлы Жолдасбековтың еліміздің жоғарғы білім беру саласына, парламентариясына, Ұлттық Инженерлік академиясының қалыптасып, оның дамуына сіңірген ерен еңбегі баспасөз бетінде кеңінен жариялануда, жариялана да береді. Дегенмен де сан қырлы, сом тұлғалы мемлекет және қоғам қайраткерінің әлемге әйгілі болуында академиктің ғылым саласындағы соның ішіндегі машина жасау және робототехника салаларындағы еңбектерінің орны ерекше.

Әрбір мемлекеттің экономикалық дамуы сол мемлекеттің машина жасау саласының дамуына тығыз байланысты. Машина жасау саласы дамыған мемлекеттің экономикалық дамуы да жоғары болады. Оған мысал, әлемде экономикасы дамыған алпауыт мемлекеттердің бірі - Германия. Қазіргі кезеңде Германияның Фраунгофер орталығының бастауымен дүние жүзінде сандық технологияларға, робототехникаға, 3D принтингке негізделген 4.0 Индустрия революциясы өтуде.

Машина жасау саласының теориялық негізі болып машиналар және механизмдер теориясы ғылымы болып табылады. Академик Жолдасбеков – осы машиналар

және механизмдер теориясын Қазақстанда қалыптастырып дамытқан ғұлама ғалым. Машиналар және механизмдер теориясы ғылымының негізгі мақсаты механизмдер мен машиналардың құрылымдық, кинематикалық, динамикалық талдауы мен синтезі болса, қазіргі машиналардың электроникамен, басқару жүйелерімен жетілдіруіне байланысты осы ғылымның «өрісі» кеңейіп, ол әлемде қарқынды дамып келе жатқан алдыңғы қатарлы мехатроника және робототехника ғылымдарымен жалғасып жатыр.

Мехатроника – механика, электроника, ақпаратты технология салаларын түйістіретін ғылым болса, робототехника осы мехатроника ғылымының өндіріске қажетті негізгі саласы болып табылады.

манипуляторларына яғни механикасына көп көңіл бөлінуде.

Қазақстанда Жапонияда сияқты алуан түрлі роботтар жасалмаса да, Қазақстан ғалымдарының халықаралық робототехника деңгейінде өз орны бар. Ол – параллель роботтар. Параллель роботтардың құрылымы түйік кинематикалық тізбекті манипуляторлардан тұрғандықтан олардың сериялық манипуляторларға қарағанда жүк көтергіштігі мен позициялау дәлділігі өте жоғары. Сондықтан параллель роботтарды тау-кен, металлургия, аэроғарыш өндірістерінде кеңінен пайдалануға болады.

Осы параллель роботтарды зерттеу халықаралық деңгейде жақында қолға алынып жатса, академик Жолдасбеков параллель роботтардың негізі болып

дәріс алуда, Ұстаз жолын жалғастыруда. Ғылыми-білім беру орталығының негізгі ғылыми бағдарламасы – параллель роботтарды зерттеу және оларды RoboMech класты параллель манипуляторларда, жасалып жатқан «Ai-Gerim» әлеуметтік гуманоид роботында, интеллектуалды электрлі көліктерде қолдану.

Уақыт өткен сайын Ұлы Ғалымның, Ұлы Ұстаздың асыл тұлғасы айқын көріне бермек, ерен еңбегі жалғаса бермек.

Жұмаділ БАЙҒҰНШЕКОВ,
ҚР ҰҒА және ҰИА академигі,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
«Сандық технологиялар
және робототехника»
орталығының директоры

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Бас редактор: Досжан БАЛАБЕКҰЛЫ

Тілшілер: Айнұр АҚЫНБАЕВА,

Светлана ӨМІРҒАЛЕЕВА

Фототілші: Марат ЖҮНІСБЕКОВ

Корректор: Гүлмира БЕКБЕРДИЕВА, Ағила ШУРИЕВА

МЕКЕНЖАЙЫ:

050040, Алматы қ., әл-Фараби даңғылы, 71, ректорат, 11-қабат, №1104 бөлме.

Байланыс телефоны:

377-33-30, ішкі: 11-94,

тікелей: 377-31-48.

Электронды мекенжай:

kazuniver2016gazeta@gmail.com

Газет редакцияның компьютер орта-

лығында теріліп, беттелді. Басылымның

PDF нұсқасы www.kaznu.kz сайтына

орналастырылды.

Бағасы келісім бойынша.

● Жарияланған мақаладағы автор пікірі редакцияның көзқарасын білдірмейді.

● Редакцияға түскен қолжазба қайтарылмайды, үш компьютерлік беттен асатын материалдар қабылданбайды.

● «Қазақ университетіне» жарияланған мақала көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы міндетті.

● Жарнама мәтініне жарнама беруші жауапты.